

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет/інститут історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра етнології і археології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Транскарпатські шляхи в етнокультурі народів Карпатського регіону

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітня програма Етнологія

Спеціальність 032 Історія та археологія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 13 від “28” червня 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Транскарпатські шляхи в етнокulturі народів Карпатського регіону
Викладач (-і)	Томенчук Б.П.
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-87
Е-mail викладача	bogdan.tomenchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 12 годин лекцій, 18 годин семінарських занять, 60 годин самостійна робота
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Консультації щовівторка після занять з 15.00 до 16.00 в 609.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Навчальна дисципліна “Транскарпатські шляхи в етнокulturі Карпатського регіону” передбачає формування теоретичних знань і практичних навиків з дослідження духовного та матеріального розвитку українців. Навчальний курс ставить перед собою завдання забезпечення фундаментальної теоретичної, практичної та наукової підготовки висококваліфікованих кадрів, які б набули глибоких знань для виконання професійних завдань науково-дослідницького та інноваційного характеру в галузі сучасних археології і етнології. Предмет курсу спрямований на розширення гуманітарної підготовки студентів, формування творчої активності майбутніх фахівців. Ця навчальна дисципліна вивчає розвиток культур залежно від природного середовища і забезпечує розуміння взаємного впливу між екологічним середовищем та суспільством.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Навчальний курс має на меті формування всесторонньо розвиненої особистості, яка володіє не тільки високим рівнем фахових знань із відповідної спеціальності, але й є морально досконалим патріотом та громадянином своєї країни. Уміння засвоювати духовні знання дозволяють студентам застосовувати критичний підхід при аналізі складних процесів суспільного життя та морально досконалої позиції в ньому. Предмет курсу спрямований на збагачення і розширення гуманітарної підготовки студентів, формування творчої активності майбутніх фахівців. Ця навчальна дисципліна дає уявлення про етнокulturні особливості в Карпатському регіоні. Завдання курсу: ✓ розвинути у студентів почуття патріотизму, національної свідомості; ✓ подати магістрам системні знання з проблем транс карпатських шляхів; ✓ розвинути навички порівняльного аналізу матеріалів археологічних та етнографічних досліджень; ✓ навчити студентів основ методики міждисциплінарних досліджень; ✓ вивчити матеріальні та духовні особливості українців Карпат; ✓ формувати у студентів широкий загальнокультурний гуманістичний світогляд; ✓ забезпечити розуміння зв'язку всіх складових етнокulturи. У результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати: ✓ предмет, завдання і методологію навчального курсу; ✓ основні проблеми, які існують у етнокulturних дослідженнях; ✓ історію розвитку етнокulturних досліджень; ✓ методологію порівняльної характеристики матеріалів археологічних і етнологічних досліджень які стосуються проблем соціогенезу і культурогенезу; ✓ основні особливості етнокulturи Карпатського регіону.	

вміти:

- ✓ порівнювати, аналізувати, узагальнювати етнологічний та археологічний матеріал;
- ✓ оперувати основними поняттями етнокультурних досліджень;
- ✓ володіти основними методами для здійснення наукових досліджень;

вміти аргументовано обстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, толерантно ставитися до протилежних думок.

4. Програмні компетентності та результати навчання**Загальні компетентності:**

- Загальні компетентності:
- ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК02. Здатність працювати автономно.
- ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК06. Здатність працювати в міжнародному контексті.
- ЗК07. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Фахові компетентності:

- СК01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні, етнографічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.
- СК02. Здатність здійснювати історичні, археологічні й етнологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.
- СК03. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії, археології та етнології.
- СК04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії, археології та етнології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.
- СК05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проєкти у сфері історії, археології та/або етнології.
- СК06. Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області.
- СК08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проєкти у сфері історії та/або археології, етнології з європейськими та євроатлантичними інституціями.
- СК09. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії, археології та етнології.
- СК10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.
- СК11. Здатність планувати і виконувати наукові дослідження в галузі історії, археології та етнології.
- СК12. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

Програмні результати навчання

- ПР01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.
- ПР03. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проєкти з урахуванням сучасних методологічних підходів.
- ПР06. Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.
- ПР08. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових, археологічних й етнографічних експедиціях тощо.
- ПР10. Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
2-й семестр	032 «Історія та археологія» ОП Етнологія	1-й курс	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	семінари	самост. роб
Тема 1. Транскарпатські шляхи в етнокультурні Карпатського регіону як новий науковий напрямок	2		2
Тема 2. Карпатський регіон. Природні умови і економічні зони	2		2
Тема 3. Загальна історія давніх доріг і транспорту (за археологічними даними)		2	2
Тема 4. Транскарпатські шляхи і переходи, як частина трансєвропейських і трансєвразійських шляхів			4
Тема 5. Транскарпатські шляхи в міграційних процесах ірано-мовних та тюркомовних кочівників			4
Тема 6. Транскарпатські шляхи в епоху римської держави та Візантійської імперії			4
Тема 7. Транскарпатські шляхи в епоху Великого переселення народів. Слов'янська міграція на Балкани	2		4
Тема 8. Транскарпатські шляхи в епоху ранніх слов'янських держав. (Велика Моравія, Перше Болгарське царство і Київська Русь)	2		4
Тема 9. Транскарпатські шляхи в епоху Галицького князівства та Галицько-Волинської держави		2	4

Тема 10. Транскарпатські шляхи в епоху пізнього середньовіччя	2		4
Тема 11. Транскарпатські шляхи в період Австро-Угорської держави		2	4
Тема 12. Шляхи сполучень в Українських Карпатах другої половини ХІХ – початку ХХ ст.		2	2
Тема 13. Транспортні засоби в Українських Карпатах. Регіональні особливості.		2	2
Тема 14. Будівництво доріг і їх облаштування в Українських Карпатах	2		4
Тема. 15. Інфраструктура шляхів на Прикарпатті		2	2
Тема 16. «Соляні шляхи» на Прикарпатті і чумакування		2	4
Тема 17. «Волові шляхи» на Прикарпатті		2	2
Тема 18. «Релігійні шляхи» до християнських святих місць на Прикарпатті		2	2
Тема 19. Давні транскарпатські шляхи як туристичні об'єкти Прикарпаття			4
ЗАГ:	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Підсумковий контроль рівня знань та успішності здобувачів відбувається у формі заліку. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 50 балів), балу за контрольну роботу (максимально 30 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 20 балів) та в сукупності становить максимально 100 балів
Вимоги до письмової роботи	Написання письмової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо здобувач не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з дисципліни. Контрольна робота включає: 30 тестових питань (по 1 балу за кожне питання).
Семінарські заняття	У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики. Оцінювання знань та науково-пошукової роботи здобувачів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання: «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних

	навичок; «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу; «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю; «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.
Самостійна робота та індивідуальне завдання	Самостійна робота здобувача є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вдосконалення навичок і вміння працювати з науковою літературою та джерелами. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем здійснюється у вигляді тестового контролю. Індивідуальне завдання – підготовка проєктів (презентацій) на одну із запропонованих тем. Перелік тем для проєкту 1. Туризм в зоні інфраструктури давніх трансєвропейських шляхів. 2. Містотворчі процеси на Прикарпатті в зоні трансєвропейських шляхів (середньовіччя). 3. Давній Галич і трансєвропейські шляхи. 4. Прикарпатські шляхи в епоху середньовіччя. 5. Торги і ярмарки в системі шляхів на Прикарпатті (середньовіччя і новий час). 6. Корчми в системі шляхів на Прикарпатті. 7. Мінеральні ресурси Українського Прикарпаття і Подністров'я та шляхи. 8. Монголи в Карпатському регіоні і шляхи їх походів. 9. Міжнародна торгівля та шляхи в Прикарпато-Дністровському регіоні. 10. Транспортні засоби в новітній часи (Австро - Угорщина). 11. Описи шляхів Прикарпаття за писемними даними. 12. Картографія шляхів в часи Речі Посполитої (Прикарпаття). 13. Картографія шляхів в часи Австро - Угорської держави (Прикарпаття). 14. Картографія шляхів в часи I і II світових війн. 15. Карпатські перевали в системі транскарпатських шляхів. 16. Водні переправи (броди, мости) в системі шляхів (Прикарпаття). 17. Конструкція возів для гірських місцевостей. 18. Кінна упряж. 19. Волова упряж. 20. Транспортні засоби в Українських Карпатах та його локальні

	особливості.
Умови допуску до підсумкового контролю	Форма і терміни семестрового контролю визначаються навчальним планом. Здобувач (ка) допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» і виконання усіх видів робіт, набору 50 і більше балів.
Підсумковий контроль	Форма підсумкового контролю – залік . Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі заліку. Для того, щоб отримати залік, необхідно виконати всі види роботи не менше 50 балів. Підсумковий бал складається з суми за семінарське заняття (максимально 50 балів), контрольна робота (максимально 30 балів), індивідуальна робота (максимум 20 балів). У сумі становить 100 балів.
7. Політика навчальної дисципліни	
Письмові роботи: Контрольна письмова робота виконується студентами на 9 семінарському занятті. Академічна доброчесність: Як викладач, так і студент, повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та Кодексу честі ПНУ https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/ У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи. Відвідування занять: Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою. Участь у семінарських заняттях може проходити у таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо. Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу запізень на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та здачі індивідуальних робіт – вівторок, 14.00 год. – 15.00 год. Пропущене заняття студент може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило «відпрацювання» проходить в усній формі, вирішенні тестових завдань тощо. Під час занять дозволяється користування мобільним телефоном виключно для навчальних цілей. Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf	
8. Рекомендована література	
1. Абакумов О. Велика слов'янська колонізація Балкан VI ст. // Київська старовина. – 2002. - № 5. – с 3-15.	

2. Артюх Л. Гостина в українців у контексті комунікації // Народна творчість та етнографія. - 2010. - № 3. – с.64 -71.
3. Боряк О. Україна :етнокультурна мозаїка. К., Либідь, 2006. 328 с.
4. Вовк Х. Студії з української етнографії та антропології. К. Мистецтво, 1995. 335 с.
Глушко М. Шляхи сполучення і транспортні засоби в Українських Карпатах другої половини ХІХ - початку ХХ ст. К., 1993. – 228 с.
5. Гошко Ю. Промисли і торгівля в Українських Карпатах ХV–ХІХ ст. - К., 1991.
6. Етнографія України. Львів: "Світ", 1994. – 520 с.
7. Етнічна та етнокультурна історія України. Т.1., К. 2005.
8. Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат. Т. 1. Археологія та антропологія. Львів, 1999.
9. Життя етносу: соціокультурні нариси. К. 1997.
10. Захарова Г.М. Транспорт Карпат та його локальні особливості. - Народна творчість та етнографія. 1976, № 4.
11. Томенчук Б.Дніпровський і Дністровський трансєвропейські шляхи з «варяг в греки» в геополітиці середньовічної України // Україна соборна. – К., 2005. Вип 2. Част. 1.
12. Томенчук Б.П. Україна в геополітичному просторі ІХ ст.(за «Баварським географом») // Галичина:Івано-Франківськ, 2000. - № 7. – С.58 – 66.
13. Топальський В. Дороги у Київській Русі // Дружинні старожитності Центрально-Східної Європи VІІІ – Х ст. Чернігів, 2003. – с.163-169.

Викладач _____ Томенчук Б.П.